

Чурапчыга күн тахсар !

САҲА ОЛОХ

Чуғанға ыңыңуу хакыага

12+

2014 жыл
Муус устар
26
КҮНЭ
СУБЮТА
№ 61-62
(10880-10881)

ХАБЫАТ 1931 СЫЛ АЛТЫННЫЫ 15 КҮНҮТТЭН ТАХСАР

Стратегия развития

ФОРМУЛА ЕГОРА БОРИСОВА

Что включает алгоритм действий руководства нашей республики?

Рассуждения об эффективности власти часто заходят в тупик, насыщенный аргументацией из не изменяющих четких оценочных понятий разрозненных фактов. Даже в самых отчетах органов власти бывает сложно уловить логическую структуру в наборе перечисляемых индикаторов, но она есть. Просто нужно суметь выделить формулу этической власти, ее цели и методы, и тогда многое в действиях руководства республики становится понятно.

Желание тепла и уюта

Возьмем за основу отчет главы республики Егора Борисова о деятельности органов исполнительной власти в 2013 году, с которым он выступил в апреле перед Ил Тумэнга.

Многие падшие до числовых показателей информативности сделали упор на цифры, которых в отчете Президента было немного. Кто-то заострил внимание на оценке междугородного положения и конъюнктуры рынка, другим образом они сказываются в нашей жизни. Однако как раз цифры и оценки были вторичны и выполняли роль аргументирующих иллюстраций, а самое главное в отчете — сверхзадача диктующей власти как способа достижения главной цели. Про саму цель Егор Борисов сказал просто и понятно: «Мы разные, но мы все — жители Якутии. И мы все хотим материального благополучия, тепла и света».

Задача первая - настроить инструмент

Сверхзадача - это то, что обеспечит все составляющие тепла и уюта, от чистых улиц до удвоенного валового регионального продукта. Таких сверхзадач, которые, как левомотори, вытупнут за собой остальные, Президент республик обозначил три. Первая - изменить качество муниципального и государственного управления. Не будем перечислять все проводимые в этой направленности мероприятия, выделим основные моменты. Правительство Якутии не является аномалией в себе, оно встроено в общую вертикаль управления, идущую от поселений до федерального правительства. Действия руководства республики направлены на работу в обе стороны. "Нам удалось добиться того, что федеральные органы власти стали более внимательно относиться к постановочным вопросам республики, принимать и учитывать замечания, связанные с нашими особенностями, детально вникать в наши проблемы", - так охарактеризовал одно направление Егор Борисов. Для иллюстрации взаимодействия обозначим несколько событий-символов: "АЛРОСА", мост, маломестные школы, заседание Госкомиссии во главе с премьером Дмитрием Медведевым в Якутске. Можно перечислять еще много и долго.

Что касается муниципального уровня, то Егор Борисов сказал: «Несомненно, основную ответственность за судьбу республики, за все, что происходит на ее территории, несет Президент. Но точно так же главы муниципальных образований должны нести всю полную ответственность за свои территории». В первую очередь Президент на встречах с населением старается донести эту мысль до самих жителей — не надо толкать Путину или Борисову про пенсионный забор, если проблема входит в область ответственности и полномочий муниципальной администрации, надо добиваться от своего главы исполнения обязанностей, в том числе с помощью общественных советов. И этот метод уже дает результаты, хотя и не

BOE EINE GRABUNG.

Внутри правительства республики процессы реформирования, кажется, идут непрерывно. Появляются одни структуры, другие исчезают. И вот здесь нужно вспомнить, что органы власти – это инструмент, который должен соответствовать задачам в конкретный момент, а не заставлять неизменной конструкции. "На мой взгляд, при всех сохраняющихся недостатках структура власти в республике стала более гибкой и сбалансированной, а самое главное, она стала еще ближе к народу", – сказал в отчете Президент.

Остается добавить, что все это время в республике выстраивается система подготовки кадров, завершающая звеном которой станет создание Высшей школы инновационного менеджмента. Кроме того вводятся институты, позволяющие наиболее эффективно использовать уже имеющихся госслужащих, находить для них поле деятельности, где можно добиться максимальной отдаче: это кадровый резерв или транзитная ротация.

Условие второе - жить в реальности

Вторая сверхзадача, которую ставит перед собой Президент, состоит в том, чтобы адаптировать республику к реальным рыночным отношениям, научить их адаптироваться в существующую экономическую модель. В достижении этой цели, как сказал Егор Борисов, используются принципы пяти "И": инвестиции, инфраструктура, институты, инновации, интеллект. И здесь давайте постараемся понять сам смысл сверхзадачи.

Наиболее актуальная аналогия сейчас - весенний паводок. Многие воспринимают его как разрушительное явление или радостное пробуждение природы, но отметить нельзя. Так же и существующая рыночная модель экономики - в ней надо просто научиться жить. Это значит минимизировать или исключить негативные последствия и к тому же начать извлекать выгоду. И продолжая аналогии: задача не в том, чтобы каждый год выдавать субсидии тем, чей дом в низине затопило, а в том, чтобы обеспечить строительство дамбы, нового дома на высоком берегу и увеличить сочность травы на затопляемых лугах для племенного стада на агроферме. Тогда паводок уже не будет катастрофой! К слову, если промышленность достаточно быстро начала встраиваться в новые рыночные условия, то на в сельском хозяйстве требуется дополнительные усилия, которые нашли свое отражение в мероприятиях пятилетия села.

При этом надо понимать, что государство не попадает в крайность безраздельного рынка, сохраняя свою соци-

ЭТО ПРАВИЛИВНО!

**Күндү Чурапчы улуусун
олохтоохторо!**

Оруубуна 92 сэл аннариа өттүгээр, 1922 сэл му-
ус устар 22 күнүгээр Саха АССР тэриллэп, Улуу
Россия састаабыгар биер килг киллэп сирдээх -
уоттаат, добул үлэһит дьонноох республика ба-
ар буолбута.

Бу билгичи Сасахыт норуотугар улахан суал-малаат туруорсуу ситтаһыллыбыта. Билгичи - бил-мичи киниригэр дьахпыт, кинини сайдар кэскил-бит. Маннык билэс даатара хайаан дагыны сакта сар-арынарын ааттан - санаан ааһарбыт, кинилэр үтүө ааттарын ааттаан туран маатал, сүүрүрүр тымнарын этэрбит сүүрдүк. Ол кур-дук, Максим Аммосов, Платон Ойуунускай, Исидор Барахов, Степан Васильев, Степан Архипов уолаи ди аттын сакта ырыстай кичиттара республиканы тэрийбиттэрэ, билгичи сайдыылаах олохтун олукун уурбуттара, норуоттарын кэскилин көнүстүттэрэ.

Бидэ debate бидэ республикабыт Россия бир тэтигэтигэтиг сайбар сүбэгийнэн буолар. Экономическай тэтигэтиг үрдүгүрүн сүбэ социальнай тэтигэтиг тэтигэтиг хардыытыр. Ол үрдүгүрүн, баатаматан туран, Республикабыт саламатта дьон аловун тэтигэтиг үрдүгүрүн үлэтиг баатаматотун үрдүгүрүн, үлэ - тэтигэтиг барытыгэм алаахтоттор, дьон - норуот - тэтигүрүн сүбэтигүрүн.

Билэгтэй хамт татнаас, багьслалныг барар сай-
дыгтай агаартай дөөн үлээж, зэвсгэлээр нэгдмэл-
лээр хөдөөртэйгээ улаасан түрүүлжээ. Мэргэ-
лүүсүүдээс бүгдээсүүдүүд наада, биэр самгоо са-
наагаа, биэр субонд агаартайар, агаартууд сайды-
гтай үлээжээ.

Сандан саасты кара-бакиз курдун, республика-
быт историктар днбун даатанан иштатик-
истиник аздаалыбыт! Барыгытыгар дылу, до-
рубиланы, утун ситилчилери барыбыт.

Сатабыт сирэ, таптаамах Республикабыт
чэчирээ сайдарыгар утулэ - айтал!

А.Т.НОГОВИЦЫН.

Чурагчы улууһун баһылыгы

В.В. ГУЛЯЕВ

улусе Мунһадын председателэ.

альную направленность и ответственность перед населением. Республика повышает зарплату бюджетникам, оказывает поддержку и улучшение жилищных условий, гарантирует материальную помощь нуждающимся.

Сохранить такой баланс между рынком и социальной направленностью, попутно создавая условия для развития и собственных предпринимательские личности — это действительно сверхзадача. Президент говорит: "В конечном счете многое зависит от желания и воли самого человека. Но чтобы помочь людям чувствовать себя уверенно в новой экономической реальности... действия органов власти республикан всецело подчинены созданию соответствующих условий и стимулов".

Третья составляющая и итоговое уравнение

Ну, а третья сверхзадача вполне естественно вытекает из первых двух и ограниченности возможностей государственной власти. Егор Борисов сформулировал ее так: "Пробудить общественную активность, вселить в якутян веру в свои собственные силы и возможности, прежде всего на основе повышения роли институтов гражданского общества, некоммерческих организаций и объединений. Рано или поздно мы должны прийти к тому, чтобы самоорганизация населения, гражданская культура стали для всех жителей республики нормой, обычным делом".

Тут, кажется, и поиску ничего не надо, а поэтому подгоним наше сказание. Егор Борисов в своем отчете четко определил цели и сверхзадачи, которые можно назвать формулой: качество муниципального и государственного управления, плюс адаптация к рынку и овладение рыночным инструментарием, плюс вовлеченность всего общества в развитие республики и гражданская самоорганизация в сумме дают рост уровня жизни и благосостояния.

Все просто - чем лучше слышимые, тем качественнее итоговый результат. И отчеты правительства, и ежедневные новости становятся позитивны, если подставлять их в эту формулу Егора Борисова. Когда цель ясна и определен путь, все наполняется смыслом.

Виталий Азирянов
(Газета "Якутия")

Өр умайар, оттугу кэмчилиир хочуол

Хочуолбут сылаас, табыгастаах.

Бу күнүргэ биһиги улуска "Саха Липснеле" ХЭО компания официальной дилерэ Анна Константиновна Иванова бу компаниян хочуолларын атыылааһыгга, монтажастааһыга үлэһини сылдьар. "Саҥа олох" хаһыат редакциятыгар кэлэн бу хочуоллар характеристикаларын, үлэ-хамнас хайдах тэриллэрин кэпсэтэ.

– Биһиги компаниябыт Литовский «Vakaro rasta» ЗАО

компания Саха сиринээри экологическай дилерэ бусулар. Бу компания Липснеле дизайн кытаанах оттугунан (мас, таас чох, аспирис, брикет, о.д.а.) оттуллар хочуоллары оҥорор. Уратытынан өр умайара буолар. Холобур, маһынан 12-36 чаас умайыан сөп, онтон чоһунан 2-3 сууска туруон сөп.

Хочуоллары Сунтаар, Ньурба, Уолэс Булуу, Горнай, Оймякон, Мэҥэ-Хаҥалас,

Уус-Алдан, Таатта, Амма улустарыгар, Дьукускай куоракка туруортаатыбыт. Биһиги бары үлэһини тураллар. Тымныы кыһыннаах Сахабыт сирингэр бэрэбизрээни ситиһинилээхтик бардылар. 50 кыраадыс тымныыга маһынан 24 чаас, чоһунан 3 сууска тиийэ биэр оттугунан турдулар. Оттугу экономиялааһын дакаастаанна. Экологическай оттуһун ыраас, быһыла, чавана суох.

Хочуол үрдүтэ 190 см, 60 эбэтэр 90 см эргимтэлээх. 8 биэдэрэ кэригэ чох киирэр. Икки ааһаах – үөһээни оттуга угуллар, аллараанан күдэ ыраастанар. Чох кутан үрдүтэр маһынан саһаҕалаан уматыллар. Температуратын көрөр кыраадыстаах. 32-лээх турбанан ититэр системээр холбонор. Сүрүн уратыта – үөһээтэн умайан киирэр. Онон умайыагы бытаан, температуратын тутар. "Универсал-20", "Универсал-40" дизайн хочуоллары атыылыбыт. Сыналара 110–120 тый. солк. Специалистарбыт туруоран, монтажтаан биэрэллэр. Носуос, уу сылытар анал

онгоһук атыылаан холбуохтарынан сөп. Үлэһитигэр дуогабар быһыытынан төлөбүр ыаллар. Чурагчыга 5 хочуолу туруордубут. Туруорбут оһохторбут үлэһитигэр 3 сыл мэккэлинибит (гарантиялыбыт). Хочуол бэйэтэ 25 сыл гарантиялаах.

Өр кэмгэ сылааһы тутар, оттугу кэмчилиир "Саха Липснеле" ХЭО хочуолларын атыылааһын, туруортарыт. Билсэр төлөпүүн: 8-984-115-32-20.

Кэпсэттэ Алексей СЛЕПЦОВ

Твердотопливный котел Liepsnele – устройство

1. Дроссель с терморегулирующим клапаном воздуха.
2. Камера нагрева воздуха.
3. Отверстие для отвода дыма.
4. Клапан переключающий вид топлива: дрова/уголь.
5. Труба для подачи воздуха.
6. Дверца для загрузки топлива.
7. Распределитель воздуха.
8. Топливо.
9. Дверца для чистки пепла.
10. Веревка с кольцом для поднятия заслонки.
11. Крюк.
12. Труба горячей воды.
13. Труба холодной воды.

В.С. Яковлев – Далан аатынан Кытаанах орто оскуолатын 100 сылыгар

МАХТАЛЫМ ЭЙИЭХЭ – ҮӨРЭММИТ КЫҤАБАР

Чурагчыттан, Чыаппараттан, Улахан Күөлтөн, Арыылаахтан кэлбит орлор 9-с "а" кылааска түбэспиттэ. Французскай тылдан учуутала Валентина Семеновна Федорова дизайн Сунтаар кыһа этэ. Олус үчүгүйдик предметтин үөрэтэрэ. "Бонжур" – "дорообо", "жомалель" – "аатым" дизайн тыллартан саҕалаан, тылбааска тиийбиттэ. Бу омук тылын сага үөрэтэр үөрэнээччилэргэ олус илгэрэһинэйэ.

Петр Никифорович Попов биэр дойдубуларын, физика предметин элбэх уопуту кытары дүүрэлээн үөрэтэрэ. Арыылаахтарын оворуругар наар көмөлөһө сатыыра. Убайбыт курдук сатыырбыт Кини биһиги кылааспыт салайааччыта этэ. Кылааһынан хаартыска баччаттырбыт. Оскуола иһигэр ыһыттылар дыһалларга актыыбынайдык кыттарбыт. Уолаттарбыт спорттэ-

1975 сыл Арыылаах оскуолатын бүтэрэн, Кытаанах орто оскуолатыгар тохсус кылааска үөрэнэ барбытым. Кытаанах мин Арыылаахпар холоотоххо, улаханын, оскуолабыт турар сыыра үрдүтүн сөхпүтүм. Оскуола улахан, киэн – куон курдуга, эчи, кылааһа элбэҕэ, ааһара киэнэ.

най илгэрэстээхтэрэ. Хайыһардыт, баскетболист этилэр. Петр Никифорович хас биэрдибиттэргэр болломтолоотук сыһыаннаһара. Уһун сыл үлэстээбит, уопуттаах учуутал этэ. Мээр – этэ сылдьыбат, биэрде кытаанахтык этэр да бүтэр, алҕас хатыламбат.

Өрүү чэбэр, аскураһай, үрдүк култууралаах алгебра, геометрия учуутала – Семен Федорович Лазарев. Хас биридир үөрэнээччигэ предметтерин таптыһыйдык, ордук хос тыла суох чопчу быһаарара. Бу точнай наука предметтеригэр үгүспүт ыарыһатара. Ордук мин Дуоскага таһааран суоттарын сөбүлүүрө, ирдэбиллээҕэ. Дьыһэр үлэһи кичэйэн бэрэбизрээлээбит, өйдөтөн көннөрөн сыаналаабыт буолара. Икки вариантта арааран, задача суоттатан да биэрэрэ. Олох өйдөөбөтөхпүтүнэ, кылаас тас өттүгэр ыһтыран, биэр-биэр дьарыктыыра. Хайаан да өйдөтөн тэйэрэ. Учуутал үтүө холобура – Семен Федорович. Мин кинини оччолорго Арыылаахха үөрэппит биолог-химик, кэлин үтүөлээх учуутал, новатор Михаил Петрович Макаровка төһөнүгүм. Бал баттарын көгүлээхтик тараанарыттан, "дьыһ" – "дьыһ" тутта сылдьарыгар тийэ.

Саха тылын сүгэйин-сүмэтин илгэрбит учууталым Николай Спиридонович Коркин буолар. Тас дьүһүнүүн, быһыылыын дьиннээх

саха. Ол да курдук, уран тылга умсуугутан, суругу – биһиги сыһыскала суох суруйарга ис сүрэгүтэн үөрэтэрэ. Суруйааччы олоһун, айымньыларын кини илгэр оловуох курдук кэпсирэ. Үөрэнээччилэри көрүдүүс тыһынан күлүрэн, туту эмэ төһөнүл туттара. Уруокка олорон өйдөөбөккө, сыһа – халты сантардаххына, сыһыс түһэрбэт, уустуу – урууһаан, этэн – тыһынан, күлүрэн өйдөтөр үгэстээҕэ. Өйгөн суруйуулары суруйтарар да этэ. Мин бу предметкэ туйгуһук үөрэнэн, "мааны кыһа" этим Николай Спиридонович овору тэһиэхтэрин курдук кэпсэтэр олус судургу, ыраас, сырдык кини этэ, оҕолуу үөрүһүгү майыһааҕа. Мин суруйааччы, суруналыыс буолуубар учууталым өгөтө улахан эбит дии саныыбын.

Эдэр, көрө-мааны учуутал кыргытар – Светлана Викторовна Башарина химияга, бурятка Ольга Матвеевна Яковлева алгебрага кэлбиттэра. Наһаа сэмэй, намыһаан да буолуулар, үөрэнээччилэри иһитиһинэрэн, предметтерин сөбүлэһиттэргэ, элбэх үөрэнээччигэ иһитиһи илгэрэн биэрбиттэра. Учууталга ананан төрөөбүт курдуктара. Оҕор дьору улаханньык да саҕарбаттара, онук оҕо кутун туталлара.

Илгэрэһээк олорбуппун. Илгэрэччилэрбит Парасковья Васильевна Яковлева ийэһи иститник сыһыан-

наһара. Дьүһуурустубатын күн 7 чааска бэрт намыһаанык "Подъем!" дьирэ. Оскуолаҕа барыбытын атааран баран дьыһаһа. Уруоктун аахтараллара, сүрэгүлээбээк бэрэбизрээлээһиһэрэ. Киниэ 10 чааска утутан баран, дьа бараллара.

Лавр Осипович Соловьев уолаттары сайыннаран, саахымат, дуобат оонньоторо. Кинини сыһаһыһатан, сарсыарда турбанка буолан биэрэрбит. Оно даҕаны кыһыһыһатта. Төрөөбүт күннэри, бырааһынньыктары, Саҥа дьылы биһигэ ыларбыт. Истиһээ хаһыатын таһаарарбыт, элба оонньуура оҥорорбут. Повардарбыт олус да мөһүнээһиһик астыһыллара. Илгэрэһээк дьүһуурунайаан көмөлөһөрбүт.

1976 сыл ахсынньытыгар Кытаанах орто оскуолатыгар үөрэнэ сылдьан, комсомолга үүмүтүм. Комсомол устатын үөрэтэн, утуйбатах түүнүм үгүһэ. Остуол тейиһигэр Хатылыга баран, оройуон үөрэнээччилэригэр, кыргыттарга 2-с миһэтэ буолбутум. Уусуран самодельноһка чабырдах ааҕан, фестиваль лауреата аатырбытым.

Оскуоланы бүтэрэн, оскуола ыһаһар ситин – хотуу аттестатын туһунпун, илгэрэһээк банкеттаабыһыт.

Үөрэммит кыһаһар, учууталларбар, күн – күбэй ийэбэр олохпор сөптөөх суолу талбыһар олунун махтанабын. Мин оскуолам курдук оскуола, мийин үөрэппит курдук учууталлар, илгэрэччилэр атын ханна даҕаны суохтарын курдук оҕолуу дьиктиһик, күндүтүк саныыбын.

Ульяна ЗАХАРОВА-БУРНАШЕВА, СР култууратын туйгуна, норуоттар икки ардыларынааҕы суруйааччылар түмсүүлэрин чилиһэ, поэт, РФ Суруналыыстарын союһун чилиһэ, Логой нэһилиһин Бочуоттаах олохтооҕо.

Тыа сириг олохун сана таһымна таһаарыы - сүрүн сорук

Ааспыт нэдиэлэ Ил Түмэнэ "Саха Өрөспүүбүлүкэтин Президентин 2012 сыл балаһаан ыйын 27 күнүгүгү "Саха Өрөспүүбүлүкэтин тыатын сириг сайдыытын кэллим мээрэлэрин туһунан" 1644 №-дээх Ыйааҕа олоххо киирбитин хаамыһын туһунан" дьин тизмэр Правительство чааһа ыһылыбыта.

Тэрээһини парламент аграрнай политика уонна тыа сиригэр сис кэмнэтиэтэ көрүлүн ыһыта. Правительство чааһын Ил Түмөн бэрэссэдээтэлэ Александр Жирков салайан ыһытта. Биллэрин курдук, 2013 сыл өрөспүүбүлүкэтигэр Тыа сириг сыһыан, ол кэнниттэн патиленка биллэриллибитэ. Спикер бу кэмгэ тыа сиригэр сыһыаннаах нормативнай-правовой аспаптар ыһыллыбыттарын бэлэстэтэ. Александр Николаевич: "Өрөспүүбүлүкэ биир кэллим тэрээһиннэр былааннаамыстара. Тыа сириг олохун хаачыстыбалаах сана таһымна таһаарыы - сүрүн сорук буолбута. Бу - глобальнай болтуруос. Ити соругу толоруунан соротох Тыа хаһаайыстыбатын министиэристибэ аэра дьарыктаама. Манна албэх структура үлэлээр. Ол курдук, тутуу, үөрэх, доруобуйа, култуура, ода министиэристибалар", - дьин эттэ.

Туох үлө оҥоһулунна?

2013 сылта тыа сиригэр аналлаах туох үлэ оҥоһуллубутун туһунан сүрүн дакылааты Правительство бэрэссэдээтэлин солбуйааччы Петр Алексеев оҥордо. Кини өрөспүүбүлүкэбит нэһилиэнньэтин 3/1 тыа сиригэр олохорун туһунан эттэ. Петр Николаевич тыа сириг кыһалчалара уонунан сыһар усталаар муньууллубуттарын бэлэстэтэ.

Тыа хаһаайыстыбатыгар 8 млрд 40 солк көрүлүбүтэ. Манна таһымна бары государственнай программалар үбүлэниилэрэ улаатыннарыллан биэрбитэ. Ааспыт сылта тыа сириг өйөөһүнгэ барыта 20,2 млрд солк көрүлүбүтэ. Правительство бэрэссэдээтэлин солбуйааччы Петр Алексеев өрөспүүбүлүкэтигэр тыа сириг сайыннарыыга патиленканы биллэрини, депутаттар этиэлэригэр олохорбутун ыһыта. Биллэрин курдук, Ил Түмөн төрдүс ыһырыгытын тыа сиригтэн түрүттээх депутаттара патиленканы сорунуулаахтык туруорсубуттара. Оччолорго вице-спикер Александр Жирков: "Тыа сиригэр бэйэ сыһаах, быстах дьаһалынан хаамсаһын тахсыбат. Тыа сириг олохун сана таһымна таһаарыы - бу уруксу өгүтүр ыһылылыбатах, тыа сириг олохун эйгэтин олохчу сайыннаар сорук. Бу биир-икки сыллаах буолбакка, кэскиллээх, күүстээх хаамсаһын", - дьин эппитэ.

Билигин өрөспүүбүлүкэ правительствота 2014-2018 сс тыа сириг сайыннарыыга туһуламмыт тэрээһиннэр былааннарын оҥоро сыһар. Быйыты сылта тыа хаһаайыстыбатын государственнай программатыгар 6,76 млрд солк көрүлүбүтэ. Манна таһымна тыа хаһаайыстыбатын сайыннарыыга федеральнай кинигэ 1 млрд солк субсидия тыһырыллар күүтүлэр.

"2013 сылта дьэри тыа сириг социальнай сайыннарыы" дьин федеральнай тус сыаллаах программанын тыа сиригэр олохор дьэни тутуута барыта 627,3 солк тыһырыллыбыт. Ол курдук, 469 ыал сана дьэксэммит. Билигин дьэни толору хааччылылаахтык оҥорорго үлэ барар. Толору хааччылылаах дьэксэммит баар буоллахтарына, тыа сиригэр дьон тоҥ олохсуксуо суой?

2013 сыл ахсынны 17 күнүгүгү өрөспүүбүлүкэ Президентин Ый-

ааһынан "Чааһынай олохор дьэксэммит кини сыһыгар ситимгэ холбуур туһунан" программа иһинан программа биллэргэммитэ. 2013-2016 сс ити программа олоххо киирбитигэр 824,7 солк көрүлүбүтэ. Манна кыаммат ыалларга субсидия көрүлүбүтүн ситимэ олохтооммута. Ааспыт сылта барыта 600 дьэ кэргэнтэ 49,3 солк көмө оҥоһуллубута. 2013 сылта 1 тыһылыччаттан тахса ыал кини сыһыгар ситимгэ холбооммута. 3065 олохор дьэ тааһа холбооммута. Сэттэ нэһилиэнньэлээх пуунга 14,1 км таас ситимэ тардыллыбыт.

Тыа сиригэр уу турбатын тардыыта 157,3 солк субсидия көрүлүбүтэ. Өрөспүүбүлүкэ 10 бөһүөлөгэр 81,53 км уу ситимэ тардыллыбыт. 67 хонулунай, үс нэһилиэнньэлээх пуунга дьэлиэн үлэлээр электростанция тутулланнар үлэр киирбиттэр. Дьэниг усулбуубатынан коммунальнай анал тэхникэлэри атыһаһыыта ситимгэ олоххо киирбит. Ааспыт сылта 15,9 км олохтоох суоллаах суол тутуллубут. 183 бөһүөлөгэ 371 км уулусса өрөмүөннэммит.

2002 сылтан саҕалаан, улуустар икки ардыларыгар уонна улуус иһигэр сөмөлүтүнэн пассажирдары таһаар ордук хотугу уонна арктическэй улуустарга субсидия көрүлүбүтэ, 2013 сылта манна 263,3 солк көрүлүбүтэ. 2012 сылы таннаатэхха, 4 төсүл албэх (9,8 тыһ) пассажир сөмөлүтүнэн көспүтэ. Уу транспортынан социальнай суоллаах, субсидиялаах 253 рейс оҥоһуллубут. 15,1 тыһылычч кини ити рейстеринэн туһаммыт.

Икки тыһылыччаттан тахса эдэр специалист тыа сиригэр үлэли барбыт. 2013 сылта тыа сиригэр 10 оҥуола уонна 23 ор сада тутуллубут. Биллэрин курдук, тыа хаһаайыстыбатын тэрииллэригэр үлэлээр эдэр специалисттар государствоттан эби төлөбүр ылаһар. Ааспыт сылта 26 улууска 515 эдэр специалист маньык төлөбүрүнэн туһаммыт.

Ааспыт сылта "Сахам сирэ XXI үйгэ" өрөспүүбүлүкэтигэр үтүө дьыада хаамсаһыны үбүлэһит 1,5 төгүл улааммыт. 28 улууска 98 объект тутуллубут. Ол курдук, 4 оҥуола, 10 ор саада, 1 оҥуола спортивнай саалата, 4 спорт объекта, 17 култуура дьэксэ, 2 албэх фуллариялаах кини тутулланнар үлэр киирбиттэр. Манна таһымна тыа сиригэр мобилнай сибээһи, интернетти туһаныы кэксэммит. Бөһүөлэктэр тас көстүүлэрин туһаран оҥоруута 1 солк көрүлүбүтэ. Оҥон улуус кини итигэр ити суума 5 солк тийэр.

Тыа сириг сылта тыа сирэ салтыы сайдыыгар аһылааты уурда дьин хайа

баһарар эгэр кыахтаахпыт. Өрөспүүбүлүкэ салалтатын иһигэр тыа сириг салтыы сайыннарыыга үтүс соруктар тураллар. Оҥон биридэстэринэн, бу сыл бэс ыйын 1 күнүгэр дьэри тыа хаһаайыстыбатын кэллимнөк сайыннарыыга туһулаан өрөспүүбүлүкэ сөхуонун ыһыныы буолар.

Тыа хаһаайыстыбатыгар

Тыа хаһаайыстыбатыгар сыһыаннаах дакылааты министир Иван Слепцов оҥордо. "Сахаагропродукт" тэриилтэ базатыгар өрөспүүбүлүкэтигэр биир кэллим логистическэй кини тэрииллэбит. Бу ситимгэ 12 улуугу хабар. "Туймаада" УАПХ иһинан өрөспүүбүлүкэтигэр салуок фондата тэрииллэн үлэтин саҕалаабыт. Манна таһымна өрөспүүбүлүкэ тыа хаһаайыстыбатын потребительскэй кредиттэй кооперациятын ситимгэ тэрииллэбит. Ситим 24 улууска 56 ТХПК нөҥүө үлэлээр.

2013 сылта үлэлэрин саҕа саҕалаан эрэр бааһынайдары өйүүр сыаллаах ааспыт сыллаахха 179,6 солк көрүлүбүтэ. Ол курдук, 1,5 солк өйөөбүт 50 киниэхэ оҥоһуллубут. Дьэ кэргэн сөхү көрөр ферматын өйөөһүнгэ 96,87 солк көрүлүбүтэ. Таһаһыттар 3 дьэ кэргэнигэн дьэнигэтигэр грант оҥоһуллубут. Уон хаһаайыстыба үтү бородууксуйатын аһынар оборудованиены атыһаһыыт суумаларын 50% төһөрүлүбүтэ.

"Туймаада-лизинг" хаамсаһына 1800 сөхү турар 6 комплексы тутуу сыһар. Ааспыт сылта иһигэн 2-тэ үлэр киирбит. Хотон тутуугутар барыта 117,7 солк көрүлүбүтэ. "Туймаада" УАПХ 1300 сөхү турар 13 хотонун туттарбыт.

"АПК көрдөрүүлэрин мониторинга" дьин иһигэн ситим тэрииллэбит.

Барыта 4,3 тыһ гектар иһигэнэ хотуна сирэ оҥоһуллубут. Сөхү иһигэн дьарыктанар 5 бөдөг улууска МТС тэрииллэбит. Тизхиноскэй атыһаһыыга өрөспүүбүлүкэ бюджеттэн 15 солк көрүлүбүтэ.

Парламент контуруолта тутуохтаах
Депутаттар дакылаатчыттарга үтүс ыһытыны биэрди. Елена Голумарева төрүт дьарыктары үбүлэһингэ, олохор дьэни тутуута, Андриоскэй бөһүөлөгэ ууну ыраастыыр тэриилтэ сыһыаннаах ыһытылары биэрда. Антонина Григорьева государствоттан көмө оҥоһулларын үрдүнэн сөхү аһаана тоҥ аччырын интэриһиргэтэ. Итинни таһымна Бүлүү өрүс ууттар йод тийбэтэнигэн, йодтаах сыһыттары дэлэтигэ туох

үлэ барарын туоһуласта. Анатолий Добрянцев сөхү аһааньлар тустаах министиэристибэни дьэриг ыһытыны оҥоһуллубута дуо дьэни ыһыталаста. Юрий Николаев племенной үлэр Аэстригтан, Калмыккиттан, Хакасияттан сөхү аһаарыг туох барытаары уонна көтөр иһигэннэр сыһыттар тоҥ элбэх үбү көрөбүт дьэни туоһуласта. Елена Атласова таастаһын уонна ыраас уунан хааччылы болтуруостарын таһарыда.

Ил Түмөн бэрэссэдээтэлэ Александр Жирков: Тыа сириг сайыннарыыга туһулаан үлэлэри сүрүннүүр правительствота хаамыһыа тэрииллэбитэ. Бу хаамыһыа хас муньаһы ыһыта уонна ханьык быһаарыһылары ыһыта? - дьин ыһытта. Петр Алексеев кварталга соровор иһигэ муньахтыһыт, Президент, муниципальнай тэрииллэр иһигэннэр отчуоттуубут дьэни хоруйдаата. Манна таһымна кини сүрүн индикатордарга, федеральнай бюджеттан үбүлэнигэ, племенной үлэр, малоккомплекснай оҥуоларга сыһыаннаах ыһытылары биэрда. Ол курдук, өрөспүүбүлүкэ сөхүгүн 70% искусственный ситимгэ иһигэн буолатылар. Министир эппитигэн, манна сылта эби 110 солк таастаһын ыһыта. Александр Жирков: "Бу бородууксуйатын сыһыттар буоллахтарына, бюджетка уларытыны киллэриэххэ наада. Муус устар бүтөһигэр буолар пленарнай муньаха бу болтуруоһу бэлэмнэн киллэрин", - дьин эттэ.

Кини хоту уонна арктическэй улуустары тизхиноскэй хааччылыыта 2013 сылта 5 солк көрүлүбүтүн туһунан бэлэстэтэ. Оҥо Бүлүү уонна Уоһо Бүлүү улуустара киллэрииллэригэр ыһыта. "Бу хоту улуустар дуо? Манна болтуруостарга иһигэннэр болгомолохтук сыһыаннаһын", - дьэни Кини. "Президент Ыйааһынан хас сыл аһын тыа сиригэр 1 тыһылыччаттан иһигэн сөхү специализи ыһыттына сорудахтаабыта. Бүтүн оҥоһуллубут отчуоттан 232 дьэни сыһыттары иһигэннэр. Манна бюджетка үп көрүлүөхтээх", - дьин эттэ. Александр Николаевич: "Арктика сыла ортолоон эрэр. Оҥон программаны бэс ыһыттар эрэр түмүктүүр былааннаахпыт. Бэс ыһыттар буолар пленарнай муньаха бу быһурунну көрүөхтэ", - дьэни Спикер 2013 сылта тыа сириг өйөөһүнгэ барыта 20,2 млрд солк көрүлүбүтүн ыһыта. Кини Аһар-суоттуур палаата бэрэстэбиитлэнтэн бу көрүлүбүт үбү ороскуоттаһын отчуотун ыһыттар көрдөстө. "Ити үп хаһа-туохха ороскуоттаһытын чуолкайдык көрүөхтээхтэ", - дьэни.

Тыа сириг туһунан кэксэммин саҕалаатыбыт эрэ. Баастаһын, бу үлэни парламент контуруолта тутуохтаах. Иһигэннэр, олоху туһарарга туох эрэ мөһөйдөр баар буоллахтарына, толоруулаах былааска механизмы толсуйдаһынга көмөлөһүөхтээхтэ. Ити иһигэннэр билиги бу дьыаланы иһигэннэр билиһэтээхтэ. Правительство чааһа кэмнэр ыһытылаһа, - дьин Александр Жирков тэрээһини түмүктэтэ.

История туоһулурунун, Россия ааспыт бары кэмнэргэ тыатын сириг мунура сөхү ресурстарыг тирөөһүн, бары мөһөлүгү туһаран кэлбитэ. Кистэл буолбатах, кэллэһи кэмгэ өрөспүүбүлүкэбит тыатын сиригэр сэргэхсийи таһыта. Салалта, нэһилиэнньэ тыа сириг сайдарын туһугар түмэһ, биир санаанан үлэлэһүөхтэринэ, бу үлэ өссө тахсылаһанара саарбаһа сөхү.

Людмила НОГОВИЦЫНА

Чурапчы нэһилиэгэ

"Чурапчы нэһилиэгэ" муниципальной тэриллииэ аһамыт «Саҥа олох» хаһыат сыһыарыта

Эбэрдэлиибит!

Бастаан туран, муус устар 27 күнүгүнэ – Республика күнүгүнэ эбэрдэлиибит! Оттон ыам ыйыгар икки улахан суолталаах бырааһынньыктар кэпсэлиир. Ол курдук, 1 Маай уонна Улуу Кыайыы күнэ.

1 Маай – аан дойду үрдүнэн бэлэттэнэр, араас омук дьонун бииргэ түмэр, айыла үһүктүүтүр, чэлгийиитин бэлэтиир, дьон-сэргэ сүрэхин, дүүһатын үөрдүрүн толорор сааскы үөрдүлээх бырааһынньык.

1997 сылтан аан дойду үлэһиттэрин бииргэ түмсүмүрүн бырааһынньыкын Саас уонна үлэ бырааһынньыга диэн уларытан ааттаабыттар. Оттон сыл аайы бу сааскы ылааны күнүрү, үлэ бырааһынньыкын баттаһа, нэһилиэгит хас биирдии ыла түэргэни холуур, ыраастанар үтүө үрөстээх.

Ыам ыйын 9 күнэ – Улуу Кыайыы күнэ. Ыйыл 69 сылтан бэлэттэлибит. Бу күн Аҕа дойду Улуу сэриитигэр бидиги бүтүрүтү дьоллоох олохпут түһүгэр уодаһынаах остуоргу утары охсу-

пут хорсун буйбуттарбытын, сэрии оҕдооболорун, бэйэни харыс-таммат үлэнэн Кыайыыны уһансыбыт тыыл бэтэрээннэрин чэстэлибит.

Оттон Чурапчыбыт нэһилиэгин үтүө-мааны дьонун ие сүрэхтэти-иттэн Маай бырааһынньыкта-рынан эбэрдэлиибит! Булгуруй-бат дьулуруу, ситиһилэри, чэ-гизин доруобуйаны, или-эйни баарарыт. Эйэлээх олох салҕанан бара турарын түһүгэр биэр кинилии ылсан үлэһитин-хам-сыаһын, сарсыаһыга эрэлээх, кэлэбэски кэскиллээх буолуобут!

С.А. САРГЫДАЕВ,

Чурапчы нэһилиэгин баһылыга, "Биһир ньытлы Россия" партия генеральной сэбиэтин чилиэнэ, Чурапчытаагы партия салаатын сэкирэтээрэ,

Е.В. ПОПОВ,

Чурапчы нэһилиэгин депутаттарын Сүбөтин председателэ.

"ДОЙДУБУТ ДЬОЛЛОХ ТУОНАТА"

Иккис бэйи маай бырааһынньыгар аналлаах поруот күүлэйдн ПРОГРАММАТА

Буолар сирэ: Ыам ыйын 1 күнэ, киһи болуоссат.

10ч. 30мүн. – Чурапчы нэһилиэгин тэрилтэлэрин па-рада.

11ч. 00мүн. – Бырааһынньык үөрүүлээхтик аһыы.

11ч. 30мүн. – "Туругурдун, Эйэ, Дьол!" Чурапчы нэһилиэгин уус-уран самодеятельноһун көсөһөрө.

13ч. 00мүн. – "Сааскы мөгүөрдэр" бырааһынньык-таагы кордуох оонньуулар.

12ч. 00мүн. – "Шашлык - show" Чурапчы нэһилиэгин ТОС-рын иккис ардыларыгар куюнкурус.

12ч. 00мүн. – "Чэһирин сайдар Чурапчы" кыра саа-стаах оҕолорго уруһуй куюнкуруһа.

12ч. 00мүн. – "Коллекционер--2014" Чурапчы нэһилиэгин ТОС-рын иккис ардыларыгар быыстапка-куюнкурус.

14ч. 00мүн. – Чурапчы нэһилиэгин тэрилтэлэрин ик-ки ардыларыгар сыл устата ыһтылар комплекснай спартакиада зачетугар киирсэр эстафета ("Боотур Уус" стадион).

18ч. 00мүн. уонна 20ч. 00мүн. – Россия Култуура сы-лыгар, 2015 сыла ыһтылар Олоххо ыһаһар, Улуу Кыайыы 69 сылыгар аналлаах "Чурапчы чарана" көрүү-фестиваль Гала-кэһисэрэ ("Айыллаан" ДСК).

23ч. 00мүн. – Уоттаах-күөстээх дискотека "SAAS--2014" ("Айыллаан" СК).

ПОЛОЖЕНИЕ

эстафеты, посвященные ко Дню международной солидарности трудящихся (в рамках комплексной спартакиады между предприятиями и организациями с. Чурапчы)

Дата и место проведения: 1 мая 2014 го-да, 14 ч. 00 мин. стадион "Боотур Уус".

Цели и задачи:

– Пропаганда и развитие здорового об-раза жизни в селе.

– Организация досуга работников пред-приятия и организаций села.

– Выявление сильнейших спортсменов.

Руководство соревнованиями. Задачи.

– К участию в эстафете допускаются команды, подавшие именную заявку с по-мощью врача до начала соревнований.

– На эстафету допускаются только ра-ботники данных предприятий и организа-ций. Участники предъявляют свои паспор-та в мажоритарную комиссию.

– В заявке указать ФИО. участника, должность, год рождения.

Условия проведения соревнований:

– Состав команды 10 человек (5 муж., 5 жен.)

– 1 этап мужчины от 51 и старше лет –

100 м

– 2 этап женщины от 46 и старше лет –

50 м

– 3 этап: мужчины от 41 до 45 лет – 100 м

– 4 этап: женщины от 41 до 45 лет – 100 м

– 5 этап: мужчины от 36 до 40 лет – 200 м

– 6 этап: женщины от 36 до 40 лет – 100 м

– 7 этап: мужчины от 26 до 35 лет – 200 м

– 8 этап: женщины от 26 до 35 лет – 100 м

– 9 этап: мужчины от 18 до 25 лет – 200 м

– 10 этап: женщины от 18 до 25 лет – 100 м

Награждение:

– Команды, занявшие призовые места награждаются грамотами и медалями.

Контактный телефон: 8-914-285-00-80.

"Дьоллоох дойдубут туоната" парад БАЛАҔЫАНҔЫАТА

Тэриэстэһэр: "Чурапчы нэһилиэгэ" МТ дьаһалтата, "Айыллаан" СК.

Буолар сирэ: "Саҥа олох" редакцияттан киһи болуоссакка диэри.

Сыһаа-соруга:

– Патриотическай өйдөбүлү бөһөргөтүү.

– Дьону-сэргэни түмүү.

– Тэриэстэһэр иккис ардыларыгар дөһөрдүү сыһыаны бөһөргөтүү.

Ирдэбиллэр:

– Парадка ыһтыы сыл устата тэриэстэһэр иккис ардыларыгар ыһтылар комплекснай спартакиада хамаандаларын бөлөхтөрүнэн ыһтылар.

– Хас биірдии хамаанда 30-тан итэһиһэ суох ыһтыааччыны аҕалар.

– Хамаанда булгуччу 1 тизжиникэни (массыһа, спелтиэхиһикэ, уода- хамаанда бэйэтин көрүүтүнэн) симээн, парадка кыһылар.

– Хамаанда сарсыарда 10.00 ч. "Саҥа олох" редакция аттыгар баар бу-аһара булгуччулаах.

– Хас биірдии ыһтыааччы парадка, "Дьол холууба", уода, тутуур-лаах булгуччулаах.

– Парад кэһиһэр дикторскай текс ааһалларыгар хамаанда кыһаа ха-раактеристикатын А4 биір сирэйиһэр суруйан (электроннай вариант), парадка киирэр транспорт документацияһын кыһаа муус устар 25 чы-һылаһыгар диэри "Айыллаан" СК аһалара булгуччулаах.

Билсэр тел: 8-914-301-78-39.

МИР

ТРУД

МАЙ

